

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Budoucí výzvy českého vězeňství

Bakalářská práce

Future Challenges of the Czech Prison System

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Ing. Barbora Forstová, Ph.D.

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce na téma „Budoucí výzvy českého vězeňství“ je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

Ing. Barbora Forstová, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Ondřeji Kolářovi, Ph.D., za odborné vedení, ochotu a trpělivost.

ANOTACE

Cílem předkládané práce, je stanovení výzev, kterým bude české vězeňství čelit v následujících letech. Úvodní část práce identifikuje klíčovou legislativu, která vymezuje stěžejní úkoly a povinnosti Vězeňské služby. Na základě analýzy dostupných statistických údajů, identifikované legislativy a koncepčních materiálů byla provedena studie se zaměřením na určení oblastí potenciálních rizik v posuzovaném segmentu. V jedné z kapitol jsou shrnuty i osobní zkušenosti autorky, které jsou následně porovnány se zjištěními provedené analýzy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňská služba, vazba, výkon trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence, personální zajištění, bezpečnost, legislativa.

ANNOTATION

The thesis is focused on identifying the challenges that Czech prisons will face in the coming years. The introductory part of the work identifies the key legislation that defines the core tasks and duties of the Czech Prison Service. Based on the analysis of available statistical data, identified legislation, and conceptual materials, a study focused on identifying areas of potential risks in the assessed segment. In one of the chapters, the author's personal experiences are also summarized, which are then compared with the findings of the analysis.

KEYWORDS

Prison Service, Custody, Imprisonment, Detention, Staffing, Security, Legislation.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vězeňská služba České republiky	8
1.1. Vymezení základních úkolů vězeňské služby	9
1.2. Legislativní rámec	10
2. Analýza současné situace.....	12
2.1. Oblast personálního, materiálního a nehmotného zabezpečení plnění stanovených cílů	12
2.1.1. Identifikované rizikové oblasti.....	19
2.2. Výkon trestu odnětí svobody a další úkoly týkající se umístěných osob	21
2.2.1. Umístěné osoby a ubytovací kapacita	22
2.2.2. Programy zacházení a zaměstnávání umístěných osob	26
2.2.3. Bezpečnostní situace	31
2.2.4. Identifikované rizikové oblasti.....	39
2.3. Další úkoly Vězeňské služby.....	41
3. Osobní zkušenost autorky.....	44
4. Stanovení budoucích výzev Vězeňské služby České republiky	46
Závěr	52
Seznam použité literatury	54
Seznam tabulek	60

Úvod

Vězeňská služba, jako orgán primárně odpovědný za trestní a resocializační proces, se v průběhu času potýká s dynamicky proměnlivým spektrem výzev a rizik. Od nových forem kriminality a změn ve struktuře vězeňské populace¹ až po požadavky na modernizaci zařízení či neustálý tlak na zajištění bezpečnosti. Tyto a mnohé další faktory si vyžadují nejen pozornost, ale především systematický přístup.

Správná identifikace rizik je prvním krokem k císelaci nastaveného systému, odhalení jeho slabých míst a posilování integrity celé soustavy. Průběžné a pravidelné vyhodnocování výzev umožňuje nalézt efektivní řešení a přijmout opatření, která budou směřovat k bezpečnější, humánnější a účinnější struktuře, která bude více odpovídat potřebám personálu, osob umístěných v zařízeních Vězeňské služby České republiky i širší veřejnosti.

Základním předpokladem k progresivnímu posunu ve směru kvalitativních změn jakéhokoli systému, je jeho schopnost adaptace na vyvstálé potřeby. Státní sektor je v tomto ohledu méně flexibilní, a ne vždy umožňuje pružně reagovat a přijímat opatření v reálném čase, tak jako tomu je zpravidla v soukromém sektoru. Klíčová a strategická rozhodnutí jsou mnohdy vázána na změnu legislativy, které předchází předem stanovený přípravný proces. O to důležitější je pečlivé zhodnocení budoucího vývoje a formulace základní koncepce řešení identifikovaných nedostatků.

Téma této bakalářské práce bylo zvoleno na podkladě autorčina každodenního osobního kontaktu s pracovníky Vězeňské služby České republiky. Cílem práce je přinést základní vhled do problematiky vězeňství a identifikovat jeho rizikové

¹ ZHŘÍVALOVÁ, Petra et al. *Diferenciace odsouzených ve věznicích s ostrahou*, str. 44. Vydání: první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023. 144 stran. Studie. ISBN 978-80-7338-203-2.

oblasti. Na základě provedeného zhodnocení pak stanovit výzvy, které Vězeňskou službu České republiky čekají v budoucích letech.

Původní myšlenku zaměřit se při zpracování bakalářské práce primárně na vzdělávání vězeňského personálu, autorka v průběhu studia relevantních podkladů opustila, protože jako smysluplnější se jevila varianta zpracování analýzy zaměřené na širší spektrum úkolů vězeňské služby. Vzdělávání, ať již příslušníků nebo občanských zaměstnanců, je jednoznačně žádoucí, ale v situaci, kdy výhledově může nastat situace, že nebude koho vzdělávat, je nutné položit si otázku proč tomu tak je.

Při zpracování práce byly vzaty v úvahu především volně dostupné statistické údaje poskytované Vězeňskou službou České republiky, relevantní právní předpisy, koncepční materiály a odborná literatura. Některé rozvahy, pak byly doplněny zprávami z online zpravodajství.

1. Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky, je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který hraje zásadní roli při zajišťování penitenciární péče v České republice. Právní rámec pro fungování Vězeňské služby je dán zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Vězeňské službě“), který stanovuje podrobnosti o její organizaci, pravomocích a činnostech.

V čele Vězeňské služby České republiky (dále též „Vězeňská služba“ nebo „VS ČR“) stojí generální ředitel, který má odpovědnost za organizaci a koordinaci práce Vězeňské služby.² Jeho povinností je zajistit, aby veškeré činnosti VS ČR probíhaly v souladu s platnými právními předpisy. Za účelem zabezpečení dodržení vhodných postupů je generální ředitel oprávněn vydávat vnitřní předpisy, které slouží jako směrnice pro správný chod a fungování organizace. Generálního ředitele do čela Vězeňské služby, na časově omezené období, jmenuje (popřípadě odvolává) ministr spravedlnosti.³

Vězeňská služba se dělí na organizační jednotky, těmi dle zákona o Vězeňské službě jsou „generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie Vězeňské služby. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Středního odborného učiliště a Akademie Vězeňské služby jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.“⁴

² § 1 odst. 2 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

³ § 1 odst. 2 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

⁴ § 1 odst. 4 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

Právně za Vězeňskou službu jedná generální ředitel, který může dále k právnímu jednání zmocnit jednotlivé ředitele organizačních jednotek.⁵ Z hlediska financování je VS ČR podřízenou organizací Ministerstva spravedlnosti a je samostatnou účetní jednotkou.⁶

Přestože je Vězeňská služba bezpečnostním ozbrojeným sborem, nejsou veškeré činnosti vykonávány uniformovanými příslušníky. Značná část pozic, především administrativního, ekonomického, provozně-správního charakteru a obzvláště pak pracovníků odborného zacházení, je vyhrazena pro občanské zaměstnance. Příslušníci ve služebním poměru jsou dle charakteru služební činnosti dále členěni na příslušníky vězeňské stráže, příslušníky justiční stráže, příslušníky správní služby, příslušníky Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby.⁷

1.1. Vymezení základních úkolů vězeňské služby

Taxativní výčet hlavních úkolů Vězeňské služby je uveden v ustanovení § 2 zákona o Vězeňské službě. Mezi tyto úkoly patří především:

- správa a střežení vazebních věznic, věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence,
- střežení, předvádění a eskorty osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a další činnosti s tím spojené,
- vedení evidence osob, které jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence (dále též „umístěné osoby“)
- zajištění zdravotních služeb umístěným osobám a dětem, které má matka ve výkonu trestu u sebe, a to včetně zajištění převozu k mimovězeňským poskytovatelům zdravotních služeb,

⁵ § 4 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

⁶ § 1 odst. 3 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

⁷ § 3 odst. 1 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

- vedení programů zacházení a poskytování odborné péče závislým osobám, které jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence,
- provozování hospodářské činnosti za účelem zaměstnávání umístěných osob a vytvoření podmínek pro jejich pracovní či jinou účelnou činnost,
- zajišťování pořádku a bezpečnosti ve vybraných budovách,
- poskytování zdravotní služeb příslušníkům i občanským zaměstnancům Vězeňské služby,
- zajišťovat vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby České republiky,
- provádět výzkum v oblasti penologie,
- zajistit činnost pověřených orgánů, které objasňují a prověřují trestné činy umístěných osob a ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílet na prevenci a odhalování trestné činnosti příslušníků VS ČR a občanských zaměstnanců.⁸

Výše uvedené úkoly je možné seskupit do několika množin. Pro potřeby této práce bylo zvoleno členění úkolů do následujících skupin:

1. Personální, materiální a nehmotné zabezpečení plnění stanovených cílů.
2. Výkon trestu odnětí svobody a další úkoly týkající se umístěných osob.
3. Další úkoly Vězeňské služby.

1.2. Legislativní rámec

O budoucích výzvách, kterým bude Vězeňská služba čelit v nadcházejících letech, je potřeba uvažovat v komplexní rovině, tj. v rámci celého právního systému České republiky. Přestože je pro chod Vězeňské služby stěžejní zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, není jedinou právní normou určující pravomoci Vězeňské služby. V rámci legislativního základu můžeme určit právní předpisy přímo navázané na činnost

⁸ § 2 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

Vězeňské služby, a to včetně prováděcích vyhlášek a nařízení vlády a sekundární skupinu zákonů a norem, které fungování Vězeňské služby přímo či nepřímo ovlivňují. Jako příklad zástupce sekundární skupiny je možné uvést zákon České národní rady č. 133/195, o požární ochraně, který v ustanovení § 85 odst. 1 písm. a) přenáší povinnost výkonu zvláštního požárního dozoru u vybraných staveb a zařízení na ozbrojené bezpečnostní sbory.

S ohledem na rozsáhlost právního systému České republiky, byla za účelem zpracování této práce vzata do úvahy především první skupina zákonů, která byla dále zúžena pouze na tu legislativu, která je vzhledem k tématu relevantní. Níže uvedený seznam obsahuje vybrané právní předpisy.

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
- Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

Uvedením čísla a názvu právního předpisu v textu práce, je vždy myšleno aktuální platné a účinné znění zákona ve vztahu k datu zpracování práce, pokud není uvedeno jinak.

2. Analýza současné situace

Na základě dat uvedených ve statistické ročence roku 2022 a roků předešlých, zpracovaných a uveřejněných Vězeňskou službou bylo provedeno posouzení současného stavu, ve výše stanovených skupinách úkolů. Níže jsou pro každou oblast uvedena relevantní statistická data, jejich stručné zhodnocení a následná identifikace možných rizik.

2.1. Oblast personálního, materiálního a nehmotného zabezpečení plnění stanovených cílů

V roce 2022 zaměstnávala VS ČR celkem 10 837 osob z toho 6 557 osob ve služebním poměru a 4 280 osob v pracovně právním poměru.⁹ V tabulce 1 je uveden přehled počtu zaměstnanců v jedenáctiletém časovém úseku.

Rok	Příslušníci		Zaměstnanci		Celkem VS ČR
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
2012	6 130	806	2 173	1 855	10 964
2013	5 945	771	2 091	1 801	10 608
2014	5 986	766	2 081	1 840	10 673
2015	6 099	797	2 125	1 887	10 908
2016	6 067	809	2 128	1 881	10 885
2017	6 023	895	2 137	1 996	11 051
2018	6 122	959	2 123	2 127	11 331
2019	6 014	971	2 170	2 157	11 312
2020	6 016	977	2 181	2 144	11 318
2021	5 954	1 010	2 159	2 097	11 220
2022	5 547	1 010	2 128	2 152	10 837

Tabulka 1 - Počty zaměstnanců VS ČR v letech 2012–2022 (stavy k 31.12.)¹⁰

⁹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022, str. 24. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

¹⁰ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022, str. 24. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

Jak je z uvedených dat patrné, oproti roku 2021 došlo ke snížení počtu zaměstnanců zhruba o 400 osob. Při podrobnějším posouzení dat uvedených v tabulce č. 1 je očividné, že odliv zaměstnanců nastal především na pozicích příslušníků. Ve spojitosti s ustanovením § 157 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, který stanovuje nárok na výsluhový příspěvek příslušníkům sloužícím po minimální dobu 15 let a uvolněnými mimořádnými finančními prostředky „na pokrytí odměn pro příslušníky Vězeňské služby České republiky, kteří se v době pandemie COVID-19 podíleli na plnění úkolů stanovených krizovými opatřeními a mimořádnými opatřeními vlády“¹¹ lze dovozovat, že vyšší výsluha vyplývající z těchto faktorů představovala jednu z hlavních motivací k odchodu zaměstnanců, resp. uniformovaných příslušníků.

Statistická ročenka VS ČR pro rok 2019 byla rozšířena o údaj celkového počtu tabulkových míst ve Vězeňské službě. V následující tabulce můžeme vidět porovnání obsazených a neobsazených míst a jejich rozdíl.

Rok	Tabulková místa	Obsazená místa	Rozdíl
2022	11 973	10 837	1 136
2021	12 003	11 220	783
2020	11 905	11 318	587
2019	11 992	11 312	680

zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 2 - Tabulková a reálně obsazená místa VS ČR v letech 2019–2022 (stav k 1. 1.)

Přestože je 4leté období ze statistického hlediska krátkým časovým úsekem, i tak je patrná vzrůstající tendence odchodu zaměstnanců, která byla v roce 2022 umocněna již popsanými faktory.

[jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf](#). [cit. 2024-03-04].

¹¹ *Usnesení vlády č. 665 ze dne 19. 07. 2021*. Online. Vláda České republiky. 2021. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/usneseni/2021/665/>. [cit. 2024-03-04].

Množina materiálního zabezpečení plnění úkolů zahrnuje veškeré položky týkající se nemovitého majetku, kde právo hospodařit s majetkem státu náleží Vězeňské službě, tj. areály věznic, vazebních věznic, detenčních ústavů, jakožto i rekreační objekty VS ČR, intendantní sklad a budovy generálního ředitelství. Dále veškerý movitý majetek – namátkově příkladem, veškeré vybavení budov, vozový park, výzbroj a výstroj příslušníků a spotřební materiál, včetně potravin, automobilových paliv a léků. Do skupiny nehmotného zajištění pak náleží energie vynaložené na provoz areálů a budov, platy zaměstnanců a další náklady spojené s provozem.

Jak již z výše uvedeného ilustračního výčtu vyplývá, jedná se o velmi rozsáhlou skupinu, pro kterou je možné určit společného jmenovatele v podobě rozpočtových prostředků. Rozpočet Vězeňské služby podléhá, stejně jako v případě jiných státních institucí, schválení vlády a poslanecké sněmovny.¹² Tabulka č. 3 uvádí schválené rozpočtové příjmy a rozpočtové výdaje (bez korekcí navýšení či ponížení rozpočtu během roku) VS ČR v průběhu 11 let.

Rok	Rozpočtové příjmy v tis. Kč	Rozpočtové výdaje v tis. Kč
2022	1 798 065,55	12 167 450,90
2021	1 701 619,04	12 299 732,83
2020	1 510 008,77	12 284 458,28
2019	1 511 938,24	11 756 692,48
2018	1 401 630,02	10 907 596,62
2017	1 163 838,10	9 581 418,12
2016	1 105 748,61	8 911 144,72
2015	1 070 741,26	8 602 075,39
2014	1 125 153,50	8 142 034,20
2013	1 201 525,00	8 230 645,00
2012	1 242 989,00	7 157 674,00

zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 3 - Schválené rozpočtové příjmy a výdaje

¹² § 8 odst. 8 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)

Tabulka č. 4 ukazuje průměrnou míru inflace v příslušných letech a částky odpovídající rozpočtovým výdajům.

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
3,3	1,4	0,4	0,3	0,7	2,5	2,1	2,8	3,2	3,8	15,1

Tabulka 4 - Průměrná míra inflace v letech 2012 – 2022¹³

Prostým výpočtem lze ověřit, že ve většině roků sledovaného období, byly plánované rozpočtové výdaje navýšeny adekvátně průměrné výši inflace. Nicméně je nutno podotknout, že se jedná o velmi velké zjednodušení a zkreslení problematiky financování sektoru vězeňství. Mezi faktory výrazně ovlivňujících dostatečnost či nedostatečnost schválených rozpočtových prostředků patří například počet umístěných osob, pro které je nutné zajistit odpovídající podmínky (strava, lékařská péče atd.). Průměrný denní náklad na umístěnou osobu, byl 1 773,30 Kč při průměrném počtu osob 19 128.¹⁴ Dále je možné uvést příkladem počet osob, kterým je vyplácen výsluhový příspěvek. V tabulce č. 5 je pro ilustraci uveden objem skutečných výdajů rozpočtových prostředků v tis. Kč určených na výplatu výsluhového příspěvku v časovém úseku 5 let.

2018	2019	2020	2021	2022
555 384,25	591 443,69	665 537,19	740 066,52	861 281,00

Tabulka 5 - Výše objemu vyplacených rozpočtových prostředků – výsluhový příspěvek v tis. Kč¹⁵

¹³ *Míra inflace.* Online. Český statistický úřad. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace. [cit. 2024-03-04].

¹⁴ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 55. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

¹⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 58. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

Na příkladu výplaty výsluhového příspěvku je patrné, že došlo k nárustu objemu nutných rozpočtových prostředků na jeho pokrytí, který ale dle dat tabulky 4 nebyl adekvátně reflektován. Rovněž v rámci státních úsporných opatření nedošlo v posledním roce k navýšení rozpočtu, ale naopak došlo k jeho snížení. Tento krok ve svém logickém důsledku nebyl schopný pokrýt nárůst inflace, což vede k nedostatku finančních prostředků pro investice (např. výstavba nových objektů, investice do modernizace vybavení atp.) a stagnaci rozvoje.

Součástí této skupiny úkolů je i úkol týkající se vzdělávání Vězeňské služby, které je prováděno Akademií Vězeňské služby. Ta v první řadě zajišťuje základní odbornou přípravu pro nově nastupující příslušníky a zaměstnance VS ČR a dále také průběžné vzdělávání stávajících zaměstnanců.¹⁶ Zaměření kurzů průběžného vzdělávání by mělo reflektovat potřeby organizačních jednotek, tak aby bylo možné zajistit „všechny oblasti odborných, speciálních a vymezených činností pro zabezpečení výkonu služby a práce ve Vězeňské službě.“¹⁷

Ročenky Vězeňské služby obsahují od roku 2018 údaj o počtech osob, které absolvovaly kurzy základní odborné přípravy (ZOP) pro příslušníky i občanské zaměstnance a také údaje o počtech osob účastnících se kurzů následného prohlubujícího (průběžného) vzdělávání (PV). Komparace údajů je uvedena v tabulce 6, kde písmeno A označuje uniformované příslušníky a písmeno B občanské zaměstnance.

¹⁶ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 34. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

¹⁷ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 42. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

Rok	ZOP A	ZOP B	ZOP Celkem	PV A	PV B	PV Celkem
2022	567	292	859	317	659	976
2021	579	249	828	81	757	838
2020	576	378	954	93	682	775
2019	623	501	1124	373	890	1263
2018	474	435	909	453	793	1246

zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 6 - Přehled příslušníků a občanských zaměstnanců v rámci vzdělávání

Propad v počtu účastníků vzdělávání v roce 2021 a obzvláště v roce 2020 je možné přičítat mimořádným opatřením, která byla realizována v rámci České republiky během pandemie onemocnění COVID-19. Nicméně údaj o absolventech základní odborné přípravy je zajímavý a může pomoci dokreslit dynamiku personálního zajištění Vězeňské služby. Zajímavost tohoto údaje je demonstrována níže na příkladu statistických dat z roku 2019.

Dle dat uvedených v ročence roku 2019 bylo příslušníkům vyhrazeno 7 505 tabulkových služebních míst, přičemž reálně bylo obsazeno 7 129 míst. Rozdíl uvedených hodnot říká, že na začátku roku bylo ve Vězeňské službě 376 volných míst, které bylo potřeba obsadit. Statistická ročenka dále uvádí, že během roku absolvovalo kurz základní odborné přípravy příslušníků 623 osob, což znamená 623 nově obsazených tabulkových míst. To je o 247 tabulkových míst více, než bylo potřeba na začátku roku, přesto k 1. 1. 2020 bylo ze 7 505 služebních míst obsazených pouze 6 919, což znamená 586 neobsazených míst.¹⁸

Mimo poměrně podrobných údajů o vstupním vzdělávání personálu Vězeňské služby, je ve statistických ročenkách zpracováno i vzdělávání průběžné. Informace o obsahu kurzů průběžného vzdělávání jsou omezeny pouze

¹⁸ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019*. Online. In: Vscr.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2019.pdf> [cit. 2024-03-04].

na doplňující pedagogické minimum pro odborné zaměstnance (vychovatele), kteří si potřebují doplnit chybějící vysokoškolské vzdělání a dále kurzy prohlubujícího vzdělání pro příslušníky VS ČR. V roce 2022 se kurzů pro občanské zaměstnance zúčastnilo 659 zaměstnanců z celkového počtu 4 280, tj. 15,39 % a 317 příslušníků z celkového počtu 6 557, tj. 4,83 %. V kontextu všech pracovníků Vězeňské služby se jedná zhruba o 9 % personálu zapojeného do průběžného vzdělávání.¹⁹ Údaje o tom, zda je průběžné či prohlubující vzdělávání zajišťováno i externími subjekty zcela chybí.

V koncepci vězeňství do roku 2025 je uveden specifický cíl 4.8 Poskytovat v rámci systému vzdělávání zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky co nejširší a nejkvalitnější okruh služeb.²⁰ V nástrojích dosažení tohoto cíle je uvedeno „...podpořit studijní programy (například ve spolupráci s Policejní akademií ČR a dalšími vysokými školami), které povedou k získání potřebné kvalifikace v oblasti vězeňství“.²¹ S ohledem na chybějící data z oblasti externího vzdělávání zaměstnanců je možno dovozovat, že účast v takovýchto kurzech je v řádech jednotek osob nebo žádná. Prohlubování odborných vědomostí pomocí specifických kurzů ať již v režii Vězeňské služby nebo prostřednictvím jiných subjektů, nezmiňuje koncepcí vůbec.

¹⁹ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 42, 46. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

²⁰ *Koncepce vězeňství do roku 2025*, str. 38. Online. In: vscr.cz. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> [cit. 2024-03-06].

²¹ *Koncepce vězeňství do roku 2025*, str. 38. Online. In: vscr.cz. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> [cit. 2024-03-06].

2.1.1. Identifikované rizikové oblasti

Na základě provedené analýzy statistických údajů byly identifikovány rizikové oblasti, které vyžadují zvláštní pozornost, zároveň byla pro každou oblast stanovena možná rizika.

a) Personální politika Vězeňské služby

Z dostupných statistických údajů vyplývá, že se Vězeňské službě dlouhodobě nedaří obsazovat volná místa na organizačních jednotkách, popřípadě udržet na obsazených pozicích nově přijaté zaměstnance v organizaci.

Možná rizika oblasti:

- Nedostatek personálu pro zajištění výkonu svěřených úkolů.
- Obsazení pozic nekvalifikovanými pracovníky.
- Vysoká fluktuace nově přijatých zaměstnanců a zaměstnanců nad 15 let služby.

b) Zajištění finančních prostředků

Ze zpracovaných dat lze vyčíslit, že v rámci přidělených státních prostředků nejsou zohledněny navýšení k pokrytí rostoucích nákladů obligatorních výdajů ani průměrná míra inflace, příslušného období. Vězeňská služba je nucena hospodařit s rozpočtem který je dlouhodobě neudržitelný.

Možná rizika oblasti:

- Nedostatek finančních prostředků na platy zaměstnanců.
- Nedostatek finančních prostředků na zajištění provozu organizačních jednotek (zajištění potřeb umístěných osob, energie, zdravotní péče).
- Nedostatek finančních prostředků na zajištění bezpečnosti (detekce nepovolených předmětů, posilování stavebně technického zabezpečení).

c) Investice

Samostatnou množinou, týkající se zajištění finančních prostředků, je pak pozastavení investic, které je při sestavování rozpočtu České republiky, považováno za jedno z brzdných rozpočtových opatření zvyšující udržitelnost státního rozpočtu.

Možná rizika oblasti:

- Zastaralé vybavení neodpovídající aktuálním potřebám
- Havarijní stav budov a zařízení

d) Rozvoj průběžného vzdělávání zaměstnanců

Při srovnání celkového počtu zaměstnanců Vězeňské služby s těmi, kteří se aktivně zapojují do průběžného vzdělávání, bylo zjištěno, že se průběžného vzdělávání účastní pouhých 9 % všech zaměstnanců.

Možná rizika oblasti:

- Nedostatek kvalifikovaného personálu.
- Nevyužití moderních poznatků a zkušeností pro efektivnější plnění svěřených úkolů.

2.2. Výkon trestu odnětí svobody a další úkoly týkající se umístěných osob

Bezesporu jedním z nejdůležitějších úkolů Vězeňské služby je zajištění řádného výkonu vazby a trestu odnětí svobody a od roku 2009 též zajištění výkonu zabezpečovací detence.²² Při plnění tohoto úkolu je VS ČR vázána podmínkami stanovenými v zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a v zákoně č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, a to včetně jejich prováděcích vyhlášek.

Nad to jsou podmínky výkonu dozoru nad umístěnými osobami v mnoha aspektech přímo ovlivňovány další legislativou. Jako názorný příkladu uvedu poměrně nenápadnou změnu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kdy novelizací v roce 2017 došlo ke změně ustanovení § 56 odst. 1 tohoto zákona.

Legislativní úpravou došlo ke zredukování čtyřstupňové vnější diferenciaci věznic na dva stupně. Tímto krokem se tak Vězeňské službě otevřela možnost lépe určit rozčlenění odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody, a to na základě zhodnocení jejich osobnostních faktorů, penitenciárního hlediska trestné činnosti, rizikovosti a taktéž bezpečnostního hlediska, namísto jejich rozřazení určeného soudem. Cílem této změny bylo „umožnit lepší organizaci rozvoje a implementace standardizovaných programů a specializovaného zacházení v jednotlivých věznicích.“²³

²² § 1 odst. 1 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

²³ *Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*, str. 5. Online. In: Vláda České republiky. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf> [cit. 2024-03-05].

Tato změna v kombinaci se zaměřením jednotlivých programů zacházení na vymezené skupiny vnitřní diferenciací, je jednoznačně krokem směrem k modernímu pojetí českého vězeňství. Je třeba mít na zřeteli, že výkon vazby, trestu odnětí svobody i zabezpečovací detence, nespočívá pouze v oddělení potenciálně nebezpečných osob od společnosti a zajištění jejich práv a potřeb, ale také v cílené činnosti s těmito osobami.²⁴ Lze tvrdit, že tato činnost zajišťovaná přímo vězeňskou službou, na jejíž činnost dále navazuje Probační a mediační služba České republiky a další státní a neziskové organizace, je nejdůležitějším aspektem celého systému, neboť celý penitenciární proces začíná realizací trestu a končí začleněním pachatele zpět do společnosti.²⁵

2.2.1. Umístěné osoby a ubytovací kapacita

V České republice se v meziročním průměru nachází přibližně 20 300 osob umístěných v zařízení Vězeňské služby. Přehled osob v jednotlivých typech zařízení v průběhu let 2012–2022 (vždy k 31.12.) je uveden v tabulce 7.

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vazba	2 183	2 308	2 185	1 960	1 907	1 809
Věznice	20 397	14 265	16 433	18 850	20 501	20 271
Detence	32	36	40	56	73	79
<i>Celkem</i>	<i>22 612</i>	<i>16 609</i>	<i>18 658</i>	<i>20 866</i>	<i>22 481</i>	<i>22 159</i>

Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Vazba	1 816	1 798	1 570	1 392	1 438
Věznice	19 677	19 155	17 612	17 243	17 498
Detence	84	95	104	113	116
<i>Celkem</i>	<i>21 577</i>	<i>21 048</i>	<i>19 286</i>	<i>18 748</i>	<i>19 052</i>

Tabulka 7 - Rozložení umístěných osob v jednotlivých typech zařízení Vězeňské služby²⁶

²⁴ DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. První vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. V, 184 stran. ISBN 978-80-261-0848-1.

²⁵ RASZKOVÁ, Tereza a SVOBODA HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.

²⁶ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 146. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni->

K rapidnímu snížení počtu místěných osob v roce 2013 přispěla dílčí amnestie vyhlášená tehdejším prezidentem České republiky Václavem Klausem. Zajímavý je rovněž pokles počtu vězněných osob v roce 2020 a jeho trend v následujících letech. Tento pokles byl zapříčiněn mimořádnou situací způsobenou pandemií onemocnění COVID-19, kdy v důsledku přijatých mimořádných opatření (např. omezení volného pohybu osob) poklesla míra kriminality téměř o 17 %.²⁷

Prosté statistické údaje o počtu umístěných osob, nejsou samy o sobě v kontextu plnění úkolů Vězeňské služby zajímavé a při hodnocení možných rizik je na ně potřeba nahlížet v souvislosti s ubytovací kapacitou věznic. Ta je stanovena na základě podlahové plochy ubytovací části zařízení Vězeňské služby, přičemž minimální podlahová plocha je stanovena v prováděcí vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále též „řád výkonu trestu“). „V ubytovací místnosti určené pro ubytování více odsouzených musí na jednoho odsouzeného připadat ubytovací plocha nejméně 4 m². Cela nebo ložnice určená k ubytování pouze jedné osoby nesmí mít ubytovací plochu menší než 6 m².“²⁸ V tabulce 8 jsou uvedeny počty umístěných osob oproti ubytovací kapacitě Vězeňské služby v průběhu let 2012-2022 (bez rozlišení míst určených k výkonu vazby, zabezpečovací detence a hospitalizací) a rovněž také jejich procentuální podíl.

[jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf](#) [cit. 2024-03-05].

²⁷ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2020*. Online. 1. IKSP, 2021. ISBN 978-80-7338-196-7. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/470_Analyza-trendu-kriminality-vCeske-republice-v-roce-2020.pdf [cit. 2024-03-04].

²⁸ § 17 odst. 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kapacita zařízení	20 913	21 082	20 378	20 522	20 766	20 947
Umístěné osoby	22 612	16 609	18 658	20 866	22 481	22 159
Obsazenost v %	108,1	78,8	91,6	101,7	108,3	105,8

Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Kapacita zařízení	21 032	20 751	19 967	20 020	20 299
Umístěné osoby	21 577	21 048	19 286	18 748	19 052
Obsazenost v %	102,6	101,4	96,6	93,6	93,9

zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 8 - Využití ubytovací kapacity v letech 2012-2022

Jak je patrné z tabulky 8, v minulosti čelila Vězeňská služba problémům s přeplněností spravovaných zařízení. Uvedené procento využití ubytovací kapacity je však nutné brát s rezervou, protože je mírně zkresleno počtem ubytovacích kapacit pro výkon vazby, která z povahy věci nebude nikdy plně obsazena. Dále je nutno podotknout, že problému s nedostatkem míst byla do roku 2022 vystavena i sekce zabezpečovací detence. Oproti výkonu trestu odnětí svobody není umístění do zabezpečovací detence časově omezeno a je proto nutno uvažovat též s variantou doživotního zařazení umístěných osob.²⁹ Koncem roku 2021 bylo v detenčních ústavech umístěno 113 osob, přičemž dostupná ubytovací kapacita byla 95 míst.

Otevřením nového oddělení detence ve Vazební věznici Pankrác došlo k rozšíření o 28 míst, přičemž „Vězeňská služba eviduje další desítky uložených detencí k určitému datu, tj. po výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že ke sledování přeměn ochranného léčení v psychiatrických nemocnicích na zabezpečovací detenci neexistuje jednotná evidence, je třeba předpokládat, že konečný počet uložených zabezpečovacích detencí bude ještě vyšší.

²⁹ § 353 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Kapacita všech detenčních ústavů činila 123 míst. Ke dni 31. 12. 2022 činila naplněnost kapacity 94,3 %.³⁰

Skutečnost, že se Vězeňská služba potýká s nedostatkem míst pro umístění osoby, potvrzuje odložení účinnosti novely výše uvedené vyhlášky Ministerstva spravedlnosti z 1. ledna 2024 na 1. ledna 2027. „V roce 2020 byla přijata změna této úpravy, která do ní promítla nové zpřísněné nároky Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), podle kterých v cele nebo ložnici určené pro ubytování více odsouzených musí na jednoho z odsouzených připadat ubytovací plocha nejméně 6 m² a na každého dalšího nejméně 4 m². Účinnost těchto změn byla původně stanovena od 1. ledna 2024. Avšak vzhledem k turbulentnímu vývoji posledních let (pandemie COVID-19, dopady ruské agrese) a s tím souvisejícímu stavu veřejných financí ve spojení s neustálým nárůstem počtu vězněných osob se ukázalo, že k uvedenému datu nebude možné k těmto změnám přistoupit.

Z údajů poskytnutých věznicemi a vazebními věznicemi vyplynulo, že při zohlednění nového standardu by došlo od 1. ledna ve všech věznicích a vazebních věznicích ke změnám ve výši ubytovací kapacity, přičemž celkový úbytek normové ubytovací kapacity by činil 2806 míst. V některých kategoriích vězněných osob by přepočtem došlo k vysokému přeplnění stanovených ubytovacích kapacit (v některých zařízeních až o 90 %).³¹

³⁰ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 146. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-06].

³¹ *Novela vyhlášky, kterou se mění vyhlášky, které mění řád výkonu odnětí svobody a řád výkonu vazby*. Online. In: justice.cz. 2024. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2> [cit. 2024-03-05].

2.2.2. Programy zacházení a zaměstnávání umístěných osob

Práce s umístěnými osobami spočívá především v realizaci programů zacházení, které jsou dle § 36 řádu výkonu trestu členěny na

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.³²

Pracovními aktivitami umístěných osob je míněno zaměstnávání na pracovištích, pracovní terapie a provádění činností nutných k zajištění každodenního provozu zařízení, např. typicky úklid prostor. O zařazení rozhoduje, na základě doporučení posudkové komise, ředitel organizační jednotky.³³ V případě, že byla umístěná osoba zařazena do pracovní činnosti, je povinna ji dle § 29 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále též „zákon o výkonu trestu“), vykonávat. Od pracovní činnosti jsou osvobozeny ty umístěné osoby, které splňují minimálně jeden z bodů taxativního výčtu uvedeného v řádu výkonu trestu.³⁴

V rámci Vězeňské služby jsou vytvářeny podmínky k zaměstnávání odsouzených osob na vnitřních pracovištích umístěných v areálech VS ČR a na vnějších pracovištích. Tabulka 9 ukazuje průměrný denní počet celkově zaměstnávaných osob, průměrné procento zaměstnanosti a průměrnou měsíční mzdu za odvedenou práci na osobu v průběhu let 2015-2022.

³² § 36 odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

³³ § 39 odst. 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

³⁴ § 41 odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zaměstnané osoby	8 238	6 788	8 449	8 858	8 618	7 561	6 837	7 255
Ø zaměstnanost v %	55,1	47,2	56,2	60,0	58,7	53,7	51,7	55,2
Ø měsíční mzda v Kč	3 758	3 695	3 790	4 345	4 576	5 488	5 809	6 197

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

**Tabulka 9 - Vývoj počtu zaměstnaných umístěných osob a míry zaměstnanosti
v průběhu let 2015-2022**

K údaji průměrné zaměstnanosti v % je vhodné uvést, že do výpočtu průměrné zaměstnanosti jsou započítány i osoby zařazené do vzdělávacích programů, terapeutických programů a na práce bez odměny v rámci programu zacházení, kteří splní podmínku minimální hodinové účasti.³⁵ Statistické údaje o počtech osob v jednotlivých kategoriích jsou součástí statistického přehledu od roku 2016 a jejich přehled se nachází v tabulce 10. Za pozitivní lze považovat vykreslený nárůst průměrné měsíční odměny pro zaměstnané osoby.

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vzdělávací programy	945	880	954	976	837	735	735
Terapeutické programy	753	780	739	721	706	643	639
Práce bez odměny	738	629	583	562	528	528	510

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

**Tabulka 10 - Participace osob v dalších institutech započítaných
do míry zaměstnanosti**

Při výkonu trestu odnětí svobody je možné přistoupit k zvyšování odborné kvalifikace prostřednictvím 10 poboček středního odborného učiliště, které je samostatnou organizační jednotkou Vězeňské služby.^{36, 37} Údaje týkající

³⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 146. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-06].

³⁶ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

³⁷ § 1 odst. 4 zákona č. 555/1992, o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

se činnosti středního odborného učiliště jsou napříč statistickými ročenkami poměrně nekonzistentní, avšak jistou představu o vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody si lze udělat z posledního dostupného ročníku ročenky (2022). Ta uvádí, že ve školním roce 2021/2022 docházelo na odborné učiliště 607 žáků, kteří měli možnost navštěvovat nabízené výuční obory (např. kuchař/číšník, elektrikář, truhlář). Na základě rozhovoru s pracovníkem VS ČR, dne 1. 3. 2024 bylo zjištěno, že žáci středního odborného učiliště tvoří největší množinu osob uváděných v přehledu ve vzdělávacích aktivitách, jež jsou zahrnuty do výpočtu zaměstnanosti.

Rozřazení osob do jedné ze čtyř možných úrovní programu zacházení je prováděno na základě komplexní zprávy.³⁸ Ke zpracování zprávy je využíván prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených SARPO. „Nástroj posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě:

- výpočtu statického rizika z údajů o kriminálním chování,
- výpočtu dynamického rizika vyhodnocujícího celkem 48 rizik v 7 základních životních oblastech,
- odhadu způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti,
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení.“³⁹

Osoby, u nichž jsou na základě komplexní zprávy stanovena vysoká až velmi vysoká rizika, jsou zařazeny do speciálního programu zacházení, těmi se rozumí především „sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, zaměřené zejména na oblast příčin a důsledků páčání trestné činnosti, rizika

³⁸ § 36 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

³⁹ SARPO. Online. Vězeňská služba ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>. [cit. 2024-03-07].

a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného, nebo změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného.“⁴⁰

Mezi zájmové aktivity pak spadají činnosti sportovního, kreativního nebo uměleckého charakteru, společenské hry, popřípadě zájmový chov drobných zvířat.⁴¹ Další významnou skupinou jsou extramurální aktivity, které jsou doplňujícím mechanismem k odborným programům zacházení a mohou být realizovány pouze pod dohledem příslušných zaměstnanců vězeňské služby. Mezi institut extramurálních aktivit se řadí přerušení výkonu trestu, opuštění věznice a akce mimo věznici.⁴² O účasti na extramurálních aktivitách rozhoduje po zvážení všech rizik ředitel organizační jednotky. Četnost využití extramurálních aktivit dle jednotlivých institutů je uvedena v tabulce 11.

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Přerušení výkonu trestu	1 273	1 442	915	847	882	1 204
Opuštění věznice	2 535	2 757	1 803	1 812	2 032	3 063
Akce mimo	2 973	3 393	2 188	1 980	2 434	3 488
<i>Celkem</i>	<i>6 781</i>	<i>7 592</i>	<i>4 906</i>	<i>4 639</i>	<i>5 348</i>	<i>7 755</i>

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Přerušení výkonu trestu	2 075	1 753	2 545	452	379	1 099
Opuštění věznice	4 610	4 069	7 100	1 846	1 709	4 872
Akce mimo	4 695	4 274	8 299	3 938	6 844	10 599
<i>Celkem</i>	<i>11 380</i>	<i>10 096</i>	<i>17 944</i>	<i>6 209</i>	<i>8 932</i>	<i>16 570</i>

Tabulka 11 - Využití institutů extramurálních aktivit v průběhu let 2011-2022 ⁴³

⁴⁰ § 36 odst. 5 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁴¹ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, str. 141-145. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 stran. ISBN 80-86708-30-6.

⁴² *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-04].

⁴³ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 164. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2024-03-08].

V případě extramurálních aktivit je patrné, vyšší využívání institutu od roku 2016, přičemž výrazný propad v roce 2020 a 2021 je způsobený pandemií onemocnění COVID-19. Participace na extramurálních aktivitách tak může být výraznou motivací a doplněním stanoveného programu zacházení. Ty se ve stanovených intervalech pravidelně vyhodnocují a na základě tohoto dále aktualizují. Aktualizace probíhá v součinnosti s dotčenou osobou ve výkonu trestu.⁴⁴

Otázkou, zda změna vnější diferenciací věznic měla pozitivní účinek v dané oblasti se zabýval výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. V závěru vyhodnocení výzkumu autoři uvádějí „Nový systém diferenciací akcentuje rizika a potřeby odsouzených, oslovení experti však shodně poukazovali na otázku motivace odsouzených na sobě během výkonu trestu odnětí svobody pracovat, která se může jevit poněkud upozaděna. Přitom důslednější uplatňování principu responzibility k odbornému penitenciárnímu zacházení by vedlo k zohledňování zásadního faktoru, kterého je při práci s odsouzenými zapotřebí. Praktickým a žádoucím důsledkem této změny by pak byla možnost věnovat primárně odbornou péči těm odsouzeným, kteří ji zúročí v prosociálním směru.“⁴⁵ Dále mimo jiné ze závěrů výzkumu vyplývá, že pracovníci odborného zacházení pociťují při své práci nárůst administrativní zátěže v důsledku změny vnější a následně vnitřní diferenciací ve věznicích.

⁴⁴ § 38 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁴⁵ ZAHŘÍVALOVÁ, Petra; RASZKOVÁ, Tereza; HÁKOVÁ, Lucie a NOVÁK, Petr. *Diferenciací odsouzených ve věznici s ostrahou*, str. 98. Online. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-203-2. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/477_Diferenciací-odsouzenych-ve-veznici-s-ostrahou.pdf [cit. 2024-03-06].

2.2.3. Bezpečnostní situace

Nejdůležitějším úkolem VS ČR v očích široké (laické) veřejnosti je zajištění střežení umístěných osob a zamezení jejich úniku mimo zdi areálu vězeňských zařízení. Tento podíl na vnitřní bezpečnosti státu výraznou měrou přispívá k pocitu bezpečí a zklidnění nálad ve společnosti. Zajištění bezpečnosti nejen společnosti, ale i umístěných osob je tak jednou z prioritních oblastí. Pro zpřehlednění posouzení bezpečnostní situace byla tato oblast rozdělena do čtyř okruhů a to:

1. zajištění střežení vězeňských zařízení,
2. zajištění bezpečnosti umístěných osob,
3. zajištění bezpečnosti zaměstnanců VS ČR,
4. vnos a držení nepovolených předmětů.

Souhrn událostí bezpečnostního charakteru je Vězeňskou službou zpracováván v hlášeních o mimořádných událostech, které je upraveno Nařízením generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 16/2022, o mimořádných událostech (dále též „NGŘ č. 16/2022“). Přičemž „z hlediska závažnosti a následků se mimořádné události dále dělí na závažné a ostatní.“⁴⁶

Dostupná statistická hlášení neobsahují žádné informace o skutečnosti, že by se někdo pokusil neoprávněně vniknout do areálů ve správě Vězeňské služby, proto se práce zaměřuje, v souvislosti s bodem 1. stanoveného rozdělení, pouze na únik umístěných osob ze zařízení. Data mimořádných událostí statistických ročenek obsahují tři body, které korespondují s obecným pohledem na definici "útěku z vězení."⁴⁷

Oporu pro zákonnou definici můžeme nalézt v ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Z pohledu právních předpisů se tak jedná o maření výkonu úředního rozhodnutí a dopustí se ho ten který „uprchne stráží,

⁴⁶ FRISCH, Marek; *Vliv zaměstnávání odsouzených na vznik mimořádných událostí ve Věznici Ostrov*, str. 33. Diplomová práce. 2023 [cit. 2024-03-08].

⁴⁷ DIRGA, Lukáš a KUBÍN, Tomáš. *Vězeň na útěku*. Vydání první. Praha: Academia, 2023. 238 stran. ISBN 978-80-200-3414-4.

z vazby, z výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.“⁴⁸ Tuto poněkud strohou, ale výstižnou definici, Vězeňská služba rozvádí a dále člení již zmíněným interním předpisem NGŘ č. 16/2022.

Zde je mj. stanoveno, že „za závažnou mimořádnou událost se považuje útěk, pokus o útěk, prokazatelná příprava k útěku vězněné osoby,“⁴⁹ a za ostatní mimořádnou událost se považuje „odchod z nestřeženého pracoviště nebo zneužití volného pohybu v souvislosti s pracovním zařazením, návštěvou zdravotnického zařízení nebo v souvislosti s plněním aktivity programu zacházení, případně zneužití povolení k opuštění věznice nebo přerušení výkonu trestu.“⁵⁰ Související data z let 2015-2022 jsou uvedena v tabulce 12, přičemž řádek zneužití volného pohybu (označeno jako ZNVP) mimo věznici, udává souhrnný údaj za všechny čtyři možné uvedené případy.

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Útěk	1	4	0	0	0	1	1	0
Pokus o útěk	1	5	3	2	4	1	3	4
Příprava útěku	2	0	3	3	2	2	0	2
Odchod	7	13	24	36	28	25	16	45
ZNVP	6	10	14	22	9	2	3	13
<i>Celkem</i>	<i>17</i>	<i>32</i>	<i>44</i>	<i>63</i>	<i>43</i>	<i>31</i>	<i>23</i>	<i>64</i>

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 12 - Vývoj počtu úprků v letech 2015-2016

Z celkových počtů lze sledovat stoupající tendenci, obzvláště v případě odchodů z nestřežených pracovišť. V roce 2018 může být tento výkyv dán vyšší mírou zaměstnanosti, kdy bylo ve sledovaném období let 2015-2022 podle průměrného denního počtu zaměstnáváno nejvíce osob. Tuto hypotézu může potvrdit i následný propad v období let 2020-2021, kdy bylo ve spojitosti s mimořádnými opatřeními souvisejících s pandemií onemocnění COVID-19, zaměstnávání

⁴⁸ § 337 odst. 3 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁴⁹ FRISCH, Marek; *Vliv zaměstnávání odsouzených na vznik mimořádných událostí ve Věznici Ostrov*, str. 33. Diplomová práce. 2023 [cit. 2024-03-08].

⁵⁰ FRISCH, Marek; *Vliv zaměstnávání odsouzených na vznik mimořádných událostí ve Věznici Ostrov*, str. 34. Diplomová práce. 2023 [cit. 2024-03-08].

umístěných osob značně omezeno. Zajímavý je také údaj o útěku čtyř osob v období roku 2016, kdy bylo na vině zastaralé stavebně technické zabezpečení věznice. V internetovém zpravodajství portálu idnes.cz lze dohledat zprávu o úprku vězně ze září téhož roku, ve které stojí „Ve věznici v Odolově je to už čtvrtý útěk vězně v letošním roce. Kromě Chromcova červencového útěku v květnu uprchli dva muži přímo z areálu věznice.“⁵¹ V textu citovaného článku je uvedeno, že Chromec v květnu odešel z vnějšího pracoviště u externího subjektu, nicméně na citované části textu je možné demonstrovat, jak je rozdíl mezi odchodem a útekem vnímán veřejností. Ani článek z května roku 2017 s titulkem „Věznice Odolov na Trutnovsku staví nové ploty, loni uteklo šest vězňů“⁵² nečiní mezi těmito instituty rozdíl.

Sdružování osob podezřelých či usvědčených z kriminální činnosti přirozeně vytváří příležitosti ke konfliktu mezi těmito osobami navzájem. Přestože se systém snaží budování subkulturní hierarchie v kolektivu umístěných osob potlačovat, nelze jí zcela zamezit. Úkolem vězeňské služby je tak zabránit konfliktům a násilí mezi umístěnými osobami. Do kategorie zajištění bezpečnosti umístěných osob spadá i ochrana jedince před sebou samým.⁵³

Co se týče násilí mezi vězněnými osobami, jsou statistické přehledy skoupé. Uváděna je pouze informace o počtu pokusů o vraždu vězněné osoby (v následující tabulce uvedeno jako pokus o vraždu VO), která sice může zachycovat určitý trend, ale zůstává otázkou, jaká je jeho vypovídající hodnota. Za relevantní lze naopak považovat údaje o sebepoškození a sebevražedných úmyslech. Tabulka 13 uvádí statistická data pro výkon vazby, tabulka 14 uvádí statistická data týkající se osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

⁵¹ *Z věznice Odolov utekl i přes výměnu ředitele po dvou měsících stejný vězeň.* Online. Idens.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/z-veznice-odolov-opet-utekl-stejny-vezen.A160922_093704_hradec-zpravy_the [cit. 2024-03-08].

⁵² *Věznice Odolov na Trutnovsku staví nové ploty, loni uteklo šest vězňů.* Online. Idens.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/veznice-odolov-stavi-nove-ploty.A170515_2325929_hradec-zpravy_the [cit. 2024-03-08].

⁵³ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.* Vydání: první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. 108 stran. Studie. ISBN 978-80-7338-158-5.

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pokus o vraždu VO	1	1	0	2	0	0	1	0
Sebevražda	8	4	6	3	2	8	4	5
Pokus o sebevraždu	10	6	9	6	6	3	6	11
Sebepoškození	1	4	1	1	4	1	2	1

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

**Tabulka 13 - Vývoj počtu pokusů o vraždu vězněné osoby a suicidálního chování
v letech 2015-2022 u osob ve výkonu vazby**

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pokus o vraždu VO	0	0	0	1	2	1	2	6
Sebevražda	5	10	4	11	7	7	6	12
Pokus o sebevraždu	17	13	6	10	9	13	9	5
Sebepoškození	3	1	3	4	2	2	8	2

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

**Tabulka 14 - Vývoj počtu pokusů o vraždu vězněné osoby a suicidálního chování
v letech 2015-2022 u osob ve výkonu trestu odnětí svobody**

Z uvedených dat, lze vyčíst, že u všech sledovaných kategorií dochází k drobným výkyvům, nicméně není zde patrný výrazný zlepšující či zhoršující se trend. Výkyv v roce 2022 v počtu pokusů o vraždu vězněné osoby může být ojedinělým extrémem, zda tomu tak je nebo se jedná o první signál stoupajícího napětí, ukážou nadcházející roky. U osob umístěných ve výkonu zabezpečovací detence dle statistik sledovaného období došlo k dokonané sebevraždě ve dvou případech v roce 2019 a v letech 2020-2022 vždy po jednom případě ročně.

Další oblastí, které je třeba věnovat pozornost je oblast násilí či agresivity vůči personálu Vězeňské služby, protože věznice, resp. vazební věznice či detenční ústav, má být bezpečným prostředím pro obě strany účastníků penitenciárního procesu.⁵⁴ V tabulce 15 jsou uvedeny případy napadení příslušníků

⁵⁴ JUŘÍČEK, Petr a SMOLÍK, Josef. Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře, str. 45. In: *Sociológia – Slovak Sociological Review*. Sociologický ústav SAV, 2023, s. 44–75.

a občanských zaměstnanců v období let 2015-2022, rozdělené na výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody.

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Příslušníci – vazba	8	7	2	4	6	14	7	10
Zaměstnanci – vazba	1	0	0	0	0	1	1	0
Příslušníci – trest	20	14	21	26	37	35	30	33
Zaměstnanci – trest	1	1	0	1	6	2	4	4
<i>Celkem</i>	30	22	23	30	49	52	45	47

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 15 - Případy napadení personálu Vězeňské služby v letech 2015-2022

Oproti první polovině časového úseku došlo v druhé polovině k nárůstu projevům agresivity ve všech sledovaných kategoriích téměř dvojnásobně. Nejvíce markantní je nárůst počtu případů o občanských zaměstnanců, pracujících v sektoru výkonu trestu odnětí svobody, kde je nárůst skokový a je žádoucí se ptát, co tento nárůst způsobilo. Jako možný důvod vzrůstající agrese vůči zaměstnancům celkově, lze uvažovat mimořádná opatření přijatá v souvislosti s pandemií COVID-19. Tuto domněnku potvrzuje i případ vzbouření vězňů ve Věznici Bělušice, o kterém informovala média.

„Vězeňská služba se s protestem odsouzených potýkala už v pátek večer. Ve vězení se rozšířila fáma, že vězňové na Moravě jsou kvůli koronaviru propouštěni domů. Tehdy protestovaly zhruba dvě stovky vězňů. Situaci se však v pátek podařilo uklidnit bez nutnosti fyzického zásahu.

Zcela jiná však byla situace v sobotu večer. Ke vzpouře se totiž přidaly další dvě stovky trestanců a celkově tak protestovalo na čtyři sta odsouzených.“⁵⁵

ISSN 1336-8613. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>. [cit. 2024-03-06].

⁵⁵ *Vězeňskou vzpouřu v Bělušicích muselo zkrátit až komando*. Online. novinky.cz. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-vzpoure-ve-veznici-belusice-musela-zkrotit-az-zasahova-jednotka-40340914> [cit. 2024-03-08].

Pravděpodobně v důsledku odlišného režimu výkonu zabezpečovací detence a také s ohledem na počet umístěných osob, vykazuje tento sektor minimum mimořádných událostí.⁵⁶ Za celé sledované období se jedná o 3 případy napadení občanského zaměstnance.

V souvislosti s agresivitou vězňů vůči personálu Vězeňské služby se také jeví zajímavým porovnání počtu umístěných osob a počtu zaměstnanců, které v průběhu let 2017-2022 znázorňuje tabulka 16. Řádek poměr tabulky vyjadřuje počet umístěných osob připadajícího na jednoho zaměstnance.

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Počet zaměstnanců	11 051	11 331	11 312	11 318	11 220	10 837
Počet umístěných osob	22 159	21 577	21 048	19 286	18 748	19 052
Poměr um. osob/zam.	2,00	1,90	1,86	1,70	1,67	1,75
Počet napadení celkem	23	30	49	52	45	47

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 16 - Vývoj populace umístěných osob ve vztahu k počtu personálu a případům napadení zaměstnanců VS ČR

Je třeba si uvědomit, že se opětovně jedná o značné zkreslení, protože mnohem názornějším údajem by bylo porovnání počtu vězeňského personálu pracujícího přímo s umístěnými osobami, avšak tato data ve statistickém přehledu chybí. Níže nastíněné zkreslení může skutečný problém značně zlehčovat, neboť v celkovém počtu zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby jsou zahrnuty i ty pozice, kde nedochází k velké fluktuaci, tj. jsou obsazeny dlouhodobě (např. účetní nebo administrativní pracovníci) a které z povahy věci jsou případnému konfliktu s umístěnými osobami exponovány příležitostně (pracovní prostor je oddělen od prostoru výkonu dozoru nad umístěnými osobami). I přes

⁵⁶ GÁČ, Dušan a kol. *Specifika výkonu zabezpečovací detence v České republice*. Brno: Vězeňská služba České republiky, 2020. 67 stran. ISBN 978-80-907836-0-7.

výše uvedenou skutečnost je však možné pozorovat určitý trend, který naznačuje, že navzdory klesajícímu počtu umístěných osob připadajících na jednoho zaměstnance, agresivita vůči personálu Vězeňské služby roste.

Samostatnou a velmi zajímavou problematikou dotýkající se bezpečnosti je vnos a držení nepovolených předmětů. Zákonná definice takového předmětu chybí, avšak přibližný výčet, na jehož základě je možné si utvořit určitou představu, lze nalézt v § 33 odst. 1 řádu výkonu trestu. V podstatě se jedná o předměty, kterými by mohl být mařen účel výkonu trestu odnětí svobody, vazby nebo zabezpečovací detence, popř. ohrožena bezpečnost ve věznici. Typickým zástupcem této skupiny jsou mobilní telefony, nepovolené tiskoviny, zbraně, alkohol, a především omamné a psychotropní látky. Držením takovýchto předmětů porušuje umístěná osoba povinnosti stanovené v § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, dtto výkonu vazby a zabezpečovací detence. Za porušení stanovených povinností může být uložen kázeňský trest, přičemž „uložením kázeňského trestu odsouzenému se nevylučuje jeho trestní stíhání, je-li skutek trestným činem.“⁵⁷

Přehled odchycených či nalezených nepovolených předmětů není Vězeňskou službou ve statistické ročence zpracován. Nicméně roční přehled mimořádných událostí obsahuje i údaj o zneužití omamných a psychotropních látek, přičemž je dle NGR č. 16/2022 „nález návykové látky, alkoholu nebo jiné nepovolené látky, jejich prokazatelné zneužití vězněnou osobou, potvrzené odbornou laboratoří“⁵⁸ mimořádnou událostí kategorie ostatní. Už z povahy věci je očividné, že aby mohla být omamná nebo psychotropní látka v uzavřeném areálu vězeňských zařízení zneužita, popřípadě jiná návyková látka⁵⁹ musí být nejdříve do tohoto prostředí nějakým způsobem dopravena.

⁵⁷ § 55 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

⁵⁸ FRISCH, Marek; *Vliv zaměstnávání odsouzených na vznik mimořádných událostí ve Věznici Ostrov*, str. 34. Diplomová práce. 2023 [cit. 2024-03-09].

⁵⁹ § 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Nejčastěji se tak děje během návštěv odsouzených a prostřednictvím nárokových balíčků, ve kterých jsou drogy ukrývány do předmětů denní potřeby atp. Není vyloučeno ani selhání lidského faktoru, kdy jsou nepovolené předměty vnášeny zaměstnanci Vězeňské služby. Dalším ze způsobů je přehoz předmětu obsahujícího nepovolené předměty přes oplocení areálu vězeňského zařízení.⁶⁰

Definice uvedená v ustanovení § 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník uvádí, že návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Lze předpokládat, že alkohol bude umístěnými osobami hojně požíván, nicméně statistické přehledy uvádějí specificky pouze případy zneužití omamných a psychotropních látek. Počty případy zneužití omamných a psychotropních látek osobami ve výkonu vazby a osobami ve výkonu trestu odnětí svobody v letech 2015-2022 jsou zachyceny v tabulce 17.

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Výkon vazby	20	22	28	25	44	52	40	41
Výkon trestu	548	803	1100	1284	1435	1027	972	1288
<i>Celkem</i>	<i>568</i>	<i>825</i>	<i>1128</i>	<i>1309</i>	<i>1479</i>	<i>1079</i>	<i>1012</i>	<i>1329</i>

Zdroj dat: Vězeňská služba ČR

Tabulka 17 - Případy zneužití omamných psychotropních látek v letech 2015-2022

Nejstrmější nárůst počtu případů zneužití omamných a psychotropních látek ve sledovaném období, byl zaznamenán v roce 2016, kdy se jednalo o téměř 50% přírůstek oproti roku 2015. Naopak v letech dotčených pandemií onemocnění COVID-19 lze vidět téměř 30% propad oproti roku předchozímu, což lze opět přičítat přijatým mimořádným opatřením, neboť jak je vidět na posledním dostupném údaji, počty případů zneužití omamných a psychotropních látek jsou stejné úrovni jako v předcovidovém období.

⁶⁰ KOLÁŘ, Ondřej. Výkon trestu odnětí svobody a infiltrace omamných a psychotropních látek do věznic. In: RASZKOVÁ, Tereza a ŠPRÁCHALOVÁ, Lucie, eds. *Acta sociopathologica IV: Ohrožení dítěte v kontextu společenských změn*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017, s. 128–134. ISBN 978-80-7435-666-7

2.2.4. Identifikované rizikové oblasti

Vzhledem k obsáhlosti kategorie úkolů spojených s umístěnými osobami, bylo v rámci provedené analýzy přistoupeno k hodnocení pouze tří, vybraných oblastí, a i ty musely být, za účelem srozumitelnosti práce, značně zjednodušeny. Z tohoto hlediska se může provedená analýza jevit jako nekompletní a identifikace rizik jako nedostatečná, nicméně s ohledem na povědomí informované veřejnosti o vězeňské problematice, jsou obecně považovány za nejtypičtější zástupce této množiny. Na základě provedené analýzy dostupných údajů byly určeny níže uvedené rizikové oblasti, pro které byla zároveň stanovena možná rizika.

a) Populace umístěných osob a ubytovací kapacita zařízení VS ČR

Přestože se v minulosti Vězeňská služba potýkala s nedostatkem ubytovací kapacity, není ve vývoji ubytovací kapacity patrný trend, který by mohl opakování jevu předcházet. Sice vlivem vyšší moci v podobě celosvětové pandemie onemocnění COVID-19, došlo k poklesu vězeňské populace, ale lze předpokládat, že tento jev bude pouze přechodný. Další problematikou této oblasti je pak poměr nárůstu populace umístěných osob a snižující se stav personálu Vězeňské služby, kdy se objektivně zvětšuje poměr umístěných osob na jednoho zaměstnance, který umístěné osoby střeží nebo s nimi realizuje programy odborného zacházení.

Možná rizika této oblasti:

- Nedostatek ubytovací kapacity odpovídající moderním standardům.
- Neschopnost výstavby moderních zařízení
- Vysoká fluktuace nově přijatých zaměstnanců a zaměstnanců nad 15 let služby.

b) Programy zacházení

Provedený výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci ukázal, že by přijatá změna vnější diferenciacie, mohla mít dlouhodobý pozitivní účinek v oblasti programového zacházení s umístěnými osobami.⁶¹ Otázka účinnosti programů zacházení nemůže být v rámci hodnocených dat zodpovězena, proto byla při stanovení možných rizik uvažována hypotéza 60% úspěšnosti realizovaných programů.

Možná rizika oblasti:

- Vysoká administrativní zátěž pracovníků odborného zacházení.
- Vysoký počet umístěných osob přidělených do agendy jednomu zaměstnanci odborného zacházení.
- Nedostatek pracovních míst pro zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci Vězeňské služby i externích zaměstnavatelů

c) Bezpečnostní situace

Zmiňovaný případ vzbouření umístěných osob ve Věznici Bělušice, demonstruje, že možným spouštěčem projevu násilí, které následně dosáhne vyššího měřítka, může být i drobný a z pohledu běžného provozu nevýznamný detail (v tomto případě nepravdivé a ničím podložené tvrzení). Případná nedostatečná reakce systému na tyto spouštěče či častější projevy násilí vůči zaměstnancům vězeňské služby může v konečném důsledku vést ke katastrofálním důsledkům a kolapsu systému.⁶²

⁶¹ ZAHŘÍVALOVÁ, Petra; RASZKOVÁ, Tereza; HÁKOVÁ, Lucie a NOVÁK, Petr. *Diferenciace odsouzených ve věznici s ostrahou*, str. 98. Online. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-203-2. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/477_Diferenciace-odsouzenych-ve-veznici-s-ostrahou.pdf [cit. 2024-03-06].

⁶² JURÍČEK, Petr a SMOLÍK, Josef. Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře, str. 44-46. In: *Sociológia – Slovak Sociological Review*. Sociologický ústav SAV, 2023, s. 44–75. ISSN 1336-8613. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>. [cit. 2024-03-06].

Zatímco projevy agresivity mezi umístěnými osobami, lze potlačit zapojením donucovacích prostředků a lidské síly, prevence sebepoškozování a suicidálního chování spočívá v práci a odborném zacházení. Vysoce problematickou oblastí je pak kategorie nepovolených předmětů a zneužívání návykových látek.

Možná rizika oblasti:

- Riziko vzniku vzpoury umístěných osob
- Nedostatečně erudovaný personál a jeho nedostatek (vztaženo k prevenci suicidálního či jiného sebepoškozujícího chování a případné nepřetržité střežení těchto osob)
- Vysoká míra vniku nepovolených předmětů
- Vysoká míra zneužívání omamných a psychotropních látek

2.3. Další úkoly Vězeňské služby

Do ostatních úkolů Vězeňské služby, byly zařazeny dva body zákonného taxativního výčtu, a to provádět penologický výzkum a rozvíjet mezinárodní spolupráci. Oba výše zmíněné úkoly mohou působit, oproti předchozím dvěma skupinám, marginálně, avšak jsou nenahraditelným činitelem ve vývoji Vězeňské služby a její konkurence schopnosti na mezinárodním poli. Dalším úkolem, který není legislativně ukotven, ale měla by jej Vězeňská služba plnit, již z podstaty věci, je krizový management.

Dle oficiálních informací uveřejněných na webových stránkách (www.vscr.cz), provádí Vězeňská služba penitenciární výzkum ve spolupráci s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, Sociologickým ústavem Akademie věd České republiky, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy a Volonté Czech, o.p.s. (dluhové poradenství). Na výzkumných aktivitách, dle informací uvedených ve statistické ročence za rok 2022, participuje také Akademie Vězeňské služby České republiky.

Mimo probíhajících výzkumů:

- Zacházení s uživateli drog ve vězení,
- Mladiství v procesu poruchové socializace,
- Penologický výzkum přípravy odsouzených na propuštění,
- Uplatňování nové diferenciací ve vězeňství,
- Návaznost penitenciární a postpenitenciární péče o odsouzené uživatele drog,⁶³

realizovaných ve spolupráci s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, je další významnou aktivitou pořádání penologických dnů. Penologické dny mají formu konference, na kterou jsou zváni odborníci zaměřeni na oblast vězeňství, penologie, penitenciární psychologie, penitenciární pedagogiky, sociální práce, adiktologie, prevence kriminality.⁶⁴

V oblasti mezinárodní spolupráce se Vězeňská služba prezentuje členstvím v Evropské asociaci akademií vězeňských služeb (The European Organisation of Prison and Correctional Services – EuroPris), která zároveň působí zároveň jako poradní orgán Evropské Unie a Rady Evropy pro oblast vězeňství. Dále členstvím v Evropské asociaci akademií vězeňských služeb (European Penitentiary Training Academies Network, EPTA) a členstvím v spolku s názvem Kulatý stůl generálních ředitelů středoevropských vězeňských služeb (Middle European Countries Roundtable – MECR).

Samostatnou kategorií je pak spolupráce na základě bilaterálních dohod, které Vězeňská služba uzavřela s vězeňskými službami Dolního Saska, Litvy, Lotyšska, Rumunska a Institutem manažerského vzdělávání v oblasti vězeňství

⁶³ *Penologický výzkum*. Online. In: Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/penologicky-vyzkum> [cit. 2024-03-09].

⁶⁴ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 48. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

v Texasu, USA. Užší mezinárodní spolupráce je vedena s partnerskými vězeňskými službami Maďarska, Polska a Slovenska.⁶⁵

Součástí efektivního řízení, ať státní nebo soukromé organizace, je krizový management v době neočekávaných situací. V kontextu Vězeňské služby se jedná spíše o plánování a zajištění reakce na různé krizové situace, jakými jsou vzpoury ve věznicích, útoky vězňů, přírodní katastrofy a požáry atp. Pro tyto případy jsou zpracovány plány optimálního postupu zvládnutí nastalé situace, o čemž svědčí např. simulovaný trénink zaměstnanců v podobě proběhlých součinnostních cvičení se složkami integrovaného záchranného systému.⁶⁶

Avšak nenadálou a zcela ojedinělou situací z pohledu krizového řízení, byla proběhnuvší celosvětová pandemie onemocnění COVID-19, která sebou přinesla nové výzvy, nejen pro Vězeňskou službu. Z dostupných dat, lze vyčíst, že tato situace ovlivnila fungování Vězeňské služby v mnoha ohledech, ať již pozitivně tak negativně a dozvuky této mimořádné situace budou ještě nějaký čas patrné.

⁶⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*, str. 20-21. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

⁶⁶ *Opavská věznice dokáže zvládnout dramatické situace související se zadržením rukojmí.* In: *opavsky.denik.cz* [online]. 20. září 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/opava-veznice-cviceni-pozar-rukojmi.html

3. Osobní zkušenost autorky

Jako zaměstnanec ústředního správního orgánu, mám při výkonu své pracovní činnosti možnost navštěvovat zařízení Vězeňské služby a rovněž komunikovat s pracovníky stavebních referátů. V rámci interakce s jednotlivými organizačními jednotkami citelně vnímám personální změny, které se na úseku stavebních referátů odehrávají. Věznicím, resp. vazebním věznicím aj., chybí kvalifikovaný personál, který by měl vhléd do svěřené problematiky. Velmi často jsou zaměstnanci stavebních referátů pověřeni výkonem další funkce (např. dohled nad bezpečností práce), na kterou je navázána další administrativní zátěž, která se tak stává neúnosnou. Dochází k dělení pozornosti na větší množství úkolů rovnocenných priorit, které ve svém důsledku znamená vyšší chybovost.

Pokud mohu hodnotit skladbu posuzovaných záměrů, je v rámci stavebních akcí, které jsou Vězeňskou službou realizovány, vidět snaha o tvorbu prostředí, jež umožňuje či zlepšuje podmínky zaměstnávání odsouzených osob. To se děje v menším či větším měřítku, podle prostorových možností jednotlivých organizačních jednotek. V drtivé většině případů se jedná o úpravy dispozic výrobních areálů, které jsou nedílnou součástí vězeňských zařízení. Výjimky pak tvoří budování nových areálů, které se nacházejí v přilehlém okolí a přístup z věznice je zajištěn prostřednictvím naváděcího koridoru. Za celou moji desetiletou praxi si však pamatuji pouze dva takovéto případy.

Co se týče zbývajících stavebních akcí probíhajících v areálech Vězeňské služby, je v posledních letech citelně znát úbytek finančních prostředků. Realizovány jsou především ty záměry, které cílí na snížení energetické náročnosti budov, případně ty, které si z hlediska organizace práce vyžádal provoz organizační jednotky – typicky zvětšování či zmenšování podlahové plochy kanceláří a místností pro odborné zacházení, přestavba části oddílu za účelem zřízení stanovité kontrolního bodu atp. Podstatnou částí realizací jsou rovněž údržbové práce, jejichž účelem je prodloužení životnosti konstrukcí.

Zřídka kdy jsou stavební akce zahájeny podle předloženého a schváleného harmonogramu, kdy příčinou jsou zrušená výběrová řízení na realizaci stavební akce, do kterých se nepřihlásí žádný účastník nebo nabídnutá cena mnohonásobně převyšuje finanční možnosti Vězeňské služby.

Čistě subjektivně pak jako problematickou vnímám značnou dezorganizaci stavební činnosti v kontextu celé Vězeňské služby. Nastavený systém dělby stavební činnosti na „opravy“ a „investice,“ které mají na starosti dva různé odbory Generálního ředitelství Vězeňské služby (byť za předpokladu vzájemné spolupráce) považuji za ne příliš vhodný.

Rovněž poměr stavebních úprav věnovaných „vězeňské části“ a „zaměstnanecké části“ mi přijde značně nevyvážený. Není výjimkou, že pracovník odborného zacházení má ve své kanceláři k dispozici menší podlahovou plochu, než je stanovená podlahová plocha pro osobu ve výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody.

4. Stanovení budoucích výzev Vězeňské služby České republiky

Na základě provedené analýzy byly stanoveny níže uvedené stanovené výzvy, se kterými se Vězeňská služba bude muset v následujícím horizontu vyrovnat.

Výzva č. 1: Stabilizace personální politiky a rozvoje zaměstnanců.

Ve společnosti se o práci ve vězeňství příliš nemluví, svým způsobem je tato práce tabuizovaná, a především v mnoha aspektech psychicky náročná. Samotné prostředí vazebních věznic, věznic a detenčních ústavů, ve kterých není „uzamčena“ pouze umístěná osoba, ale i zaměstnanec může mít negativní dopad na mentální vitalitu pracovníků zajišťujících především střežení osob a programy odborného zacházení. Každodenní styk s osobami s kriminální minulostí a jejich názorovými postoji, které mnohdy svoji frustraci směřují na službu konající příslušníky,⁶⁷ může negativně ovlivnit psychickou pohodu méně odolných jedinců.

Vězeňská služba není vnímána ve stejné konotaci jako jiné ozbrojené bezpečnostní sbory, které jsou obvykle považovány za složky systému, jež poskytují pomoc a ochranu společnosti. Do jisté míry je to otázka vhodné zvolené strategie komunikace. Zaznamenaný vzrůstající trend odchodu příslušníků a zaměstnanců, negativní vnímání Vězeňské služby společností pouze posiluje.

V budoucích letech tak Vězeňská služba musí zajistit především snížení míry odlivu pracovníků a posílit jejich motivaci pracovat pro Vězeňskou službu. S ohledem na psychickou náročnost vykonávané práce je vhodné zvážit zavedení programů zaměřených na podporu fyzického a duševního zdraví

⁶⁷ JUŘÍČEK, Petr a SMOLÍK, Josef. Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře, str. 47. In: *Sociológia – Slovak Sociological Review*. Sociologický ústav SAV, 2023, s. 44–75. ISSN 1336-8613. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>.

zaměstnanců, např. s akcentem na syndrom vyhoření, pro vybrané skupiny pracovníků.

V rámci motivačních nástrojů by bylo vhodné posílit roli průběžného vzdělávání zaměstnanců a příslušníků, tak aby byli schopni efektivně reagovat na měnící se potřeby vězeňského systému (např. cílený trénink v oblasti komunikace, krizového řízení, konfliktních situací atd.) a zabezpečit dostupnost využití tohoto institutu.

Výzva č. 2: Zajištění odpovídajících pracovních podmínek personálu

Především na základě zmíněné osobní zkušenosti autorky z několika organizačních jednotek, lze odvodit, že nedostačené a neodpovídající prostory pro pracovníky odborného zacházení s umístěnými osobami, mají negativní dopad na motivaci a pracovní výkonnost (a ve značné míře i efektivnost) zaměstnanců. Malé kancelářské prostory neumožňují při zvyšující se administrativní zátěži (část agendy např. korespondence umístěných osob, je stále vedena ve fyzické podobě) dostatečnou organizaci práce.

Vedení osobních pohovorů ve stísněných prostorách může mít negativní dopad na bezpečí zaměstnance. V případě zlepšování pracovních podmínek se nejedná jen o tyto pracovníky, ale je míněno obecně. Tak jako prostředí výkonu trestu odnětí svobody do značné míry ovlivňuje úspěšnost reintegrace odsouzené osoby, ovlivňuje pracovní prostředí produktivitu zaměstnanců.

Avšak odpovídající pracovní podmínky nejsou reprezentovány jenom dostatečným pracovním prostorem. V případě příslušníků ve služebním poměru se pod tímto pojmem může skrývat bezpečné a funkční vybavení (např. v zimních měsících dostatečně teplé části stejnokroje), u pedagogických pracovníků přístup do odborné knihovny atp.

Výzva č. 3: Zajištění dostatku ubytovacích kapacit odpovídajících evropským standardům

Zajištění dostatečných ubytovacích kapacit pro umístěné osoby se stalo jedním z klíčových úkolů, se kterými se Vězeňská služba v nedávné minulosti potýkala a stále potýká. Nárůst či pokles populace umístěných osob je navázán na několik faktorů, především na kriminální činnost na území České republiky.⁶⁸ Dalším faktorem ovlivňujícím množství osob, především ve výkonu trestu odnětí svobody, je soudní praxe. Možnost ukládat podmíněné a alternativní tresty se může pozitivně projevit v poklesu počtu osob umístěných v zařízeních Vězeňské služby. Tyto faktory je potřeba uvažovat v rámci sestavení prediktivních modelů vývoje vězeňské populace a na základě získaných výsledků stanovit optimální strategii zajištění ubytovacích kapacit.

S ohledem na doporučení Evropského výboru pro odstranění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (CPT), se Vězeňská služba snaží naplnit evropské standardy v oblasti vězeňství, které kladou důraz především na lidskost, důstojnost a adekvátní podmínky pro ty, kteří jsou omezeni na své svobodě.⁶⁹ To zahrnuje např. dostatečný prostor ve společných prostorech, kvalitní hygienické zázemí, možnost vzdělávání a pracovního uplatnění, a také možnost trávit volný čas v bezpečném prostředí.

Nedostatek těchto základních podmínek může vést nejen k narušení psychického a fyzického zdraví umístěných osob, ale také k zhoršení jejich chování a k větší pravděpodobnosti recidivy trestné činnosti.

Zajištění dostatečného počtu ubytovacích míst, které budou splňovat požadované standardy, vyžaduje komplexní a cílený přístup. Jedním z možných

⁶⁸ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2020*. Online. 1. IKSP, 2021. ISBN 978-80-7338-196-7. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/470_Analyza-trendu-kriminality-vCeske-republice-v-roce-2020.pdf

⁶⁹ Novela vyhlášky, kterou se mění vyhlášky, které mění řád výkonu odnětí svobody a řád výkonu vazby. Online. In: justice.cz. 2024. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2>

způsobů, jak požadovaného cíle dosáhnout je cílená rekonstrukce stávajících objektů a areálů. Tyto úpravy mohou spočívat např. v modernizaci vnitřního uspořádání, rozšíření kapacit společenských místností či místností ke speciálním činnostem.

Avšak je důležité si uvědomit, že stávající objekty mohou mít své dispoziční limity, které tyto úpravy znemožní. V takových případech může být žádoucí alternativou výstavba zcela nového areálu ve vytipované lokalitě. Tato možnost zajištění ubytovacích kapacit nabízí širší prostor pro plánování a navrhování ubytovacích jednotek tak, aby odpovídaly moderním požadavkům na bezpečnost či zajištění logického uspořádání objektů v návaznosti na prováděné činnosti (navádění vězňů, volnočasové aktivity, vzdělávání atp.)

Při plánování výstavby nového areálu by bylo možné (a vhodné) zohlednit i aspekty, jako je dostupnost pro rodinné příslušníky, možnosti práce na externích pracovištích a také v souladu se současnými trendy udržitelného stavebnictví, ekologické hledisko. Investice do výstavby nového zařízení se tak z tohoto pohledu jeví jako dlouhodobě udržitelný krok, který přinese nejen okamžité zlepšení podmínek pro umístěné osoby, ale také dlouhodobé benefity v podobě efektivity výkonu činnosti Vězeňské služby a bezpečnosti.

Výzva č. 4: Posílení bezpečnosti a vypracování bezpečnostní koncepce

Z provedené analýzy vyplynulo, že otázka bezpečnosti by měla být pro Vězeňskou službu jednou z priorit nejvyššího významu. Vzrůstající tendence případů napadení personálu VS ČR může poukazovat na radikalizaci populace umístěných osob, tímto směrem. Při pozdní detekci těchto signifikantních identifikátorů, tak může dojít k vážnému ohrožení bezpečnostní situace uvnitř zařízení. Vzrůstající agrese ať již vůči ostatním umístěným osobám navzájem

nebo vůči zmiňovanému personálu, je jedním z předpokladů ohrožení stability systému.⁷⁰

Vnik a držení nepovolených předmětů, především pak návykových látek, může tyto jevy výrazně podpořit. Samotné zneužívání návykových látek je závažný problém, který mimo nekontrolovatelného chování, může vést ke zhoršení zdravotního stavu jedinců. Samotné držení těchto látek může být dalším důvodem k vzájemnému napadání osob umístěných v zařízeních Vězeňské služby.

Pro systematické zvládnutí nastíněných bezpečnostních rizik je nezbytné vytvoření, a následná efektivní realizace, bezpečnostní koncepce ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech zabezpečovací detence. Vytvoření bezpečnostní koncepce je zároveň v souladu se stanovenými cíli Koncepce vězeňství do roku 2025.

Bezpečnostní koncepce by měla zahrnovat široké spektrum opatření, která by měla ve svém důsledku minimalizovat vyvstalá a pravděpodobná rizika. Důraz by měl být kladen na prevenci, rychlou identifikaci a účinné řešení situací. Nedílnou součástí bezpečnostní koncepce by rovněž mělo být stanovení požadavků na standard stavebně technického zabezpečení a vytvoření podmínek pro nahrazování lidského faktoru elektronickými systémy zabezpečení.

Neméně důležitou součástí bezpečnostní koncepce by měl být variantní plán na posílení personálního zabezpečení při různých scénářích a plán odborného vzdělávání zaměstnanců podílejících se na zajištění bezpečnosti v objektech vězeňské služby, tj. uniformovaných příslušníků, kteří mají za úkol provádět kontroly a dohled i odborných pracovníků, kteří jsou odpovědní za práci s umístěnými osobami v rámci odborných programů zacházení.

⁷⁰ JUŘÍČEK, Petr a SMOLÍK, Josef. Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře. In: *Sociológia – Slovak Sociological Review*. Sociologický ústav SAV, 2023, s. 44–75. ISSN 1336-8613. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>.

V neposlední řadě by tato koncepce měla zahrnovat obsahový rámec spolupráce se zainteresovanými orgány a institucemi státní správy, jakou jsou policejní složky, hasičská či záchranná služba.

Výzva č. 5: Legislativní změny

Při zpracování této práce autor často narážel na absenci jasné právní definice, která by umožnila jednoznačný a přesný výklad či poskytla potřebnou právní jistotu.

Vzhledem k rostoucí složitosti a dynamice problematiky vězeňství, je nezbytné, aby právní předpisy odrážely aktuální potřeby (např. vytvoření vhodných podmínek pro spuštění pilotních projektů, specifické programy zacházení) a vývojové trendy (např. zohlednění požadavků CPT). V menší míře dochází k takovýmto narovnáním již dnes, ale celkově si oblast legislativy zaslouží celkovou revizi a doplnění stávajících předpisů.

Závěr

Záměrem práce bylo identifikovat a stanovit budoucí výzvy českého vězeňství. Jak se v průběhu zpracování práce ukázalo, nejednalo se o lehce dosažitelný cíl, a to hned z několika objektivních důvodů. Prvním z nich je nedostatek relevantních statistických dat, ze kterých lze vycházet. Ze statistických ročenek zpracovaných Vězeňskou službou České republiky je možno získat velké množství údajů a informací, které mohou při bližším zkoumání poskytnout ucelený obrázek o skutečném vývoji v dané oblasti. Avšak problematické je především zpracování a rozsah těchto dat. V některých případech nelze získat daná data ve stejném časovém úseku. V některých případech data chybí úplně.

Dalším důvodem je nutná míra většího zjednodušení. Např. Vězeňská služba prostřednictvím justiční stráže, zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti, přičemž tato činnost vykazuje specifickou skupinu bezpečnostních rizik, která v této práci nejsou zmíněna. Stejně jako výkon trestu odnětí svobody má v různých ohledech jisté zvláštnosti např. u mladistvých, kterými se tato práce rovněž nezabývala. Toto zjednodušení jde však na vrub přesnosti provedené analýzy.

Přes výše popsané skutečnosti lze dojít k závěru, že cíl práce byl naplněn. Stanovené výzvy vycházejí z identifikovaných rizik jednotlivých oblastí, která byla stanovena na základě podložených dat. Analýza statistických údajů odhalila další, pro někoho, zajímavý fakt, a to, jak je celý systém vězeňství provázán a značná část jeho struktury se opírá o organický vývoj. Úbytek na straně jedné znamená důsledek na straně druhé. V některých případech se může jednat o začarovaný kruh, který je velmi složité prolomit, typicky např. ve vztahu k poklesu personálu vězeňské služby.

Výzvy, které byly stanoveny v rámci této bakalářské práce, jsou formulovány tak, aby poskytovaly dostatečně široký rámec pro komplexní přístup k problémům

v oblasti vězeňství. Například Výzva č. 1: Stabilizace personální politiky a rozvoje zaměstnanců může zahrnovat mnoho dalších aspektů, jakými jsou vzdělávání zaměstnanců, vytváření motivačních programů, kariérní postup atd.

Přestože se to nabízí, zajištění dostatečných finančních prostředků do stanovených výzev, kterým by Vězeňská služba musela čelit, nebylo zahrnuto. Zajištění dostatečného financování sektoru vězeňství je odpovědností Vlády České republiky a nikoli Vězeňské služby. Ta sama může ovlivnit pouze hospodárné využití přiděleného finančního objemu a kvalifikovaně přispívat do dialogu, který je veden před stanovením rozpočtu.

Seznam použité literatury

Monografie

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Vydání: první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. 108 stran. Studie. ISBN 978-80-7338-158-5.

DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. První vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. V, 184 stran. ISBN 978-80-261-0848-1.

DIRGA, Lukáš a KUBÍN, Tomáš. *Vězeň na útěku*. Vydání první. Praha: Academia, 2023. 238 stran. ISBN 978-80-200-3414-4.

DRÁPAL, Jakub, ed., JIŘIČKA, Václav, ed. a RASZKOVÁ, Tereza, ed. *České vězeňství*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2021. XXII, 430 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7676-066-0.

FRISCH, Marek; *Vliv zaměstnávání odsouzených na vznik mimořádných událostí ve Věznici Ostrov*. Diplomová práce. 2023.

GÁČ, Dušan a kol. *Specifika výkonu zabezpečovací detence v České republice*. Brno: Vězeňská služba České republiky, 2020. 67 stran. ISBN 978-80-907836-0-7.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 stran. ISBN 80-86708-30-6.

JŮZL, Miloslav a kol. *Aktuální dilemata českého, slovenského a polského vězeňství*. Brno: Institut mezioborových studií, 2016. 185 stran. ISBN 978-80-88010-06-7

KOLÁŘ, Ondřej. *Výkon trestu odnětí svobody a infiltrace omamných a psychotropních látek do věznic*. In: RASZKOVÁ, Tereza a ŠPRÁCHALOVÁ, Lucie, eds. *Acta sociopathologica IV: Ohrožení dítěte v kontextu společenských změn*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017, s. 128–134. ISBN 978-80-7435-666-7

RASZKOVÁ, Tereza a SVOBODA HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2020*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2021. ISBN 978-80-7338-196-7

ZHŘÍVALOVÁ, Petra et al. *Diferenciace odsouzených ve věznici s ostrahou*. Vydání: první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023. 144 stran. Studie. ISBN 978-80-7338-203-2.

Časopisecké články

JUŘÍČEK, Petr a SMOLÍK, Josef. *Násilí a utváření sociálních statusů ve vězeňské subkultuře*. In: *Sociológia – Slovak Sociological Review*. Sociologický ústav SAV, 2023, s. 44–75. ISSN 1336-8613. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.2>.

Zákonná úprava

Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

Internetové zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, str. 5. Online. In: Vláda České republiky. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf>

Koncepce vězeňství do roku 2025. Online. In: Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

Míra inflace. Online. Český statistický úřad. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

Novela vyhlášky, kterou se mění vyhlášky, které mění řád výkonu odnětí svobody a řád výkonu vazby. Online. In: justice.cz. 2024. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2>

Opavská věznice dokáže zvládnout dramatické situace související se zadržením rukojmí. Online. In: opavsky.denik.cz Dostupné z: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/opava-veznice-cviceni-pozar-rukojmi.html

Penologický výzkum. Online. In: Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/penologicky-vyzkum>

SARPO. Online. Vězeňská služba ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2022. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2021. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2020. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2019.pdf>.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2019. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2018. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2017.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2017. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2016.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2016. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2015.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2015. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2019.pdf>.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2013. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2014. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2013.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2012. Online. In: Vězeňská služba České republiky. 2013. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2012.pdf>

Vězeňskou vzpouru v Bělušicích muselo zkrotit až komando. Online. novinky.cz. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-vzpoureu-ve-veznici-belusice-musela-zkrotit-az-zasahova-jednotka-40340914>

Věznice Odolov na Trutnovsku staví nové ploty, loni uteklo šest vězňů. Online. idnes.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/veznice-odolov-stavi-nove-ploty.A170515_2325929_hradec-zpravy_the

Z věznice Odolov utekl i přes výměnu ředitele po dvou měsících stejný vězeň. Online. idnes.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/z-veznice-odolov-opet-utekl-stejny-vezen.A160922_093704_hradec-zpravy_the

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Počty zaměstnanců VS ČR v letech 2012–2022 (stavy k 31.12.) ...	12
Tabulka 2 - Tabulková a reálně obsazená místa VS ČR v letech 2019–2022 (stav k 1. 1.)	13
Tabulka 3 - Schválené rozpočtové příjmy a výdaje	14
Tabulka 4 - Průměrná míra inflace v letech 2012 – 2022.....	15
Tabulka 5 - Výše objemu vyplacených rozpočtových prostředků – výsluhový příspěvek v tis. Kč	15
Tabulka 6 - Přehled příslušníků a občanských zaměstnanců v rámci vzdělávání	17
Tabulka 7 - Rozložení umístěných osob v jednotlivých typech zařízení Vězeňské služby.....	22
Tabulka 8 - Využití ubytovací kapacity v letech 2012-2022.....	24
Tabulka 9 - Vývoj počtu zaměstnaných umístěných osob a míry zaměstnanosti v průběhu let 2015-2022	27
Tabulka 10 - Participace osob v dalších institutech započítaných.....	27
Tabulka 11 - Využití institutů extramurálních aktivit v průběhu let 2011-2022 ...	29
Tabulka 12 - Vývoj počtu úprků v letech 2015-2016	32
Tabulka 13 - Vývoj počtu pokusů o vraždu vězněné osoby a suicidálního chování v letech 2015-2022 u osob ve výkonu vazby	34
Tabulka 14 - Vývoj počtu pokusů o vraždu vězněné osoby a suicidálního chování v letech 2015-2022 u osob ve výkonu trestu odnětí svobody.....	34
Tabulka 15 - Případy napadení personálu Vězeňské služby v letech 2015-2022	35
Tabulka 16 - Vývoj populace umístěných osob ve vztahu k počtu personálu a případům napadení zaměstnanců VS ČR.....	36
Tabulka 17 - Případy zneužití omamných psychotropních látek v letech 2015-2022	38